

УДК 330:338:351:354

Т. П. ПЛІШКА

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСАМИ ВНУТРІШНЬОГО ТА ЗОВНІШНЬОГО ІНВЕСТУВАННЯ

Розглянуто механізми державного управління процесами внутрішнього та зовнішнього інвестування. Досліджено основи цих процесів, проведено аналіз інвестиційних процесів у Подільському регіоні, запропоновано шляхи покращення державного управління цими процесами.

Ключові слова: механізм, державне управління, інвестиції.

The article deals with the mechanisms of state management of internal and external investments processes. There processes base has been analysis of investments processes in the Podilsky region, ways of state management there processes have been proposed.

Key words: mechanism, state management, investments.

Механізми державного управління процесами внутрішнього та зовнішнього інвестування дозволяють у посткризовий період відновити соціально-економічний розвиток держави та її регіонів.

Проблеми державного управління досліджували М. Гаман, Н. Нижник, В. Олуйко, В. Романова, Г. Ситник, В. Токовенко та ін.; інвестиційні процеси досліджували С. Власенко, М. Войнаренко, І. Жиляєв, Р. Коваль, Р. Лукач, С. Мельник, Л. Рибчинська, М. Хоменко та ін.

Незважаючи на досягнення в цій сфері недостатнім є висвітлення механізмів державного управління процесами внутрішнього та зовнішнього інвестування в регіоні в умовах світової економічної кризи та посткризового періоду, що і є завданням цієї статті.

Державне управління – це організаційно-регуляторна діяльність держави через систему її органів і посадових осіб, спрямована на сферу і галузі суспільного життя, які потребують її певного втручання [2, с. 737]. Механізми державного управління процесами внутрішнього та зовнішнього інвестування в сучасних умовах у Вінницькій, Хмельницькій та Тернопільській областях можна оцінити на основі комплексного соціологічного дослідження з соціально-економічних проблем та бізнес-клімату на Поділлі [1, с. 5–158]. Проведені дослідження показали, що на Поділлі досі не створено належних умов для залучення іноземних та українських інвестицій.

Внутрішні інвестиції (кошти громадян та юридичних осіб) є важливим джерелом економічного зростання регіону. Їхнє залучення свідчить, з одного боку, про підвищення рівня довіри населення до економічних реформ, з іншого – про зростання рівня добробуту громадян. Під час проведення соціологічного дослідження більшість респондентів відзначили, що на Поділлі існує низка факторів економічного, інституційного та політичного характеру, які стимулюють внутрішнього інвестора (громадян) вкладати кошти в економіку регіону (табл. 1).

Таблиця 1

Основні проблеми та переваги залучення внутрішніх і зовнішніх інвестицій

Внутрішній інвестор	Зовнішній інвестор
Основні проблеми	
Недостатність коштів. Низька довіра до банків. Високі ставки за кредитами. Низькі ставки за депозитами. Високий ризик неповернення коштів. Політична ситуація та корупція. Інфляційні процеси. Недостатність правової захищеності вкладень українського інвестора. Недостатня прибутковість інвестування. Недостатнє наукове обґрунтування	В Україні мало переваг, порівняно з іншими країнами. Низька оцінка України міжнародними експертами. Високий ризик неповернення коштів. Недостатнє наукове обґрунтування. Політична ситуація та корупція. Недостатність правової захищеності іноземних вкладень. Упередженість щодо іноземців. Недостатня прибутковість інвестування
Переваги	
Територіальна наближеність. Постійний моніторинг та контроль. Отримання інформації з різних джерел. Висококваліфікований персонал. Наявність значних посівних угідь. Проведення заходів до «Євро-2012»	Дешева робоча сила. Висококваліфікований персонал. Запаси сировинних ресурсів. Наявність значних посівних угідь. Проведення заходів до «Євро-2012». Можливість негрошових інвестувань (сучасні техніка й технологія)

Джерело: складено автором на основі: [1, с. 122–137].

Серед економічних факторів опитані відзначають високі темпи інфляції та корумпованість місцевих органів влади, ризик втрати заощаджень, відсутність дієвого ринку цінних паперів та досліджень перспектив інвестування в різні галузі економіки. Представники приватного сектора відзначили, що в регіоні існує низька довіра до політики банків та інших фінансових установ у сфері отримання кредитів, крім того, багато сфер інвестування закриті для українського інвестора. Опитані з державного сектора відзначили, що для потенційних інвесторів закритою є інформація про реальний фінансовий стан об'єктів інвестування.

Респонденти з громадських організацій наголосили, що гонитва за швидким нагромадженням капіталу зумовлює значне переливання коштів українських інвесторів зі сфери виробництва до сфери обігу, передусім у торгівлі. Крім того, на думку опитаних, на українському інвестиційному ринку конкуренція не діє, відсутня система захисту гарантування повернення вкладів.

Представники приватного сектора серед інституційних факторів відзначили недосконалу нормативно-правову базу захисту інвестиційних проектів та недостатню наукову обґрунтованість доцільності реалізації інвестиційних проектів. Представники громадських організацій та приватного сектора наголошують на тому, що найважливішими факторами є нестабільність у державі, високий ступінь ризику втрати капіталів, невизначеність вектора економічного розвитку регіону, відповідно, низький ступінь довіри до дієвості економічних реформ в Україні.

У цілому, проведене дослідження показало, що умови для залучення власних (українських) інвестицій на Поділлі досі не створено. Низький рівень доходів громадян та постійне підвищення цін на продукти першої необхідності зумовлюють зменшення обсягів заощаджень населення. Законодавча незахищеність інвестора, відсутність дієвої системи права, поваги і культури до приватного капіталу та бізнесу

роблять економіку України в цілому та зокрема її регіонів малопривабливою для внутрішніх інвесторів.

Іноземні інвестиції є важливим джерелом фінансового забезпечення економіки будь-якої країни. Обсяги залучень інвестицій свідчать як про привабливість економіки країни для іноземних інвесторів, так і про рівень довіри до соціально-економічних перетворень та політики владних інституцій у державі. Під час проведення соціологічного дослідження думки респондентів щодо оцінки сприятливих передумов для залучення іноземних інвестицій розділились. Так, переважна більшість опитаних переконана, що в регіоні існує низка перешкод для залучення іноземних інвестицій. До найвагоміших із них належать відсутність захисту інтересів інвестора на законодавчому рівні, суперечливість податкового законодавства та економічна незахищеність іноземних інвестицій, високий рівень корупції серед чиновників на всіх рівнях влади. Представники приватного сектора переконані, що в країні немає гарантій для збереження в цілісності іноземного капіталу, інвестори, які працюють прозоро, законодавчо не є захищеними. Ситуація погіршується доволі суперечною системою оподаткування й відшкодування ПДВ підприємствам, які займаються експортними операціями, а також очікуванням змін у системі оподаткування після прийняття Податкового кодексу України.

Опитані з державного сектора переконані, що вагомою перешкодою в покращенні інвестиційного клімату регіонів України є конфіденційність інформації про фінансовий стан підприємства для інвестора. Респонденти з громадських організацій стверджують, що на Поділлі високий рівень інформаційної необізнаності через відсутність відкритої й доступної бази об'єктів інвестування, як наслідок, кошти інвесторів зосереджуються у великих містах. Лише деякі з респондентів відзначили, що на Поділлі створено сприятливі умови для залучення іноземних інвестицій. Вони мотивують свою думку тим, що в регіоні наявний у достатній кількості кваліфікований персонал та зосереджено значні запаси сировинних ресурсів, а це створює зацікавленість для іноземного інвестора. Крім того, респонденти з Хмельниччини зазначили, що в економіку області вкладали кошти 17 іноземних інвесторів. На думку представників громадських організацій, у зв'язку з проведеним в Україні “Євро-2012” регіони отримали додатковий шанс на фінансове вливання з-за кордону.

На думку респондентів, найбільш інвестиційно привабливими галузями економіки на Поділлі традиційно продовжують залишатись роздрібна торгівля (46 %) та будівництво (46), проте в останній час до них додалися освіта і наука (34), культура (32) та мистецтво (26 %) (табл. 2.).

Таблиця 2

Рівень інвестиційної привабливості галузей Подільського регіону

Галузі	Відповіді респондентів					
	сприятливий		задовільний		поганій	
	осоbi	%	осоbi	%	осоbi	%
1. Промисловість	128	17	484	65	132	18
2. Сільське господарство	96	13	392	53	256	34
3. Транспорт	112	15	376	51	256	34
4. Зв'язок	236	32	460	62	48	6
5. Будівництво	344	46	368	50	32	4
6. Роздрібна торгівля	344	46	332	45	68	9
7. Інформаційні послуги	208	28	428	57	108	15
8. Побутові послуги	128	17	424	57	192	26
9. Охорона здоров'я	88	12	272	37	384	51
10. Соціальне забезпечення	64	9	400	53	280	38
11. Освіта і наука	252	34	368	49	124	17
12. Культура	240	32	288	39	216	29
13. Мистецтво	192	26	316	42	236	32

Джерело: [1, с. 122–128].

Економіка Поділля характеризується середнім рівнем інвестиційної привабливості. Подібно до інших регіонів України, тут спостерігається підвищений інтерес до високорентабельних та швидкообігових галузей (роздрібна торгівля, будівництво, зв'язок), а також низька інвестиційна привабливість, властива для соціально орієнтованих сфер економічного життя (охрана здоров'я, соціальне забезпечення).

Місцеві органи влади при підготовці стратегій соціально-економічного розвитку серед пріоритетних завдань владних інституцій розглядають покращення інвестиційного клімату Поділля. Їхня роль зводиться до стимулювання акумулювання інвестиційних вкладень у пріоритетні для розвитку економіки регіону галузі.

Проведені дослідження показали, що на Поділлі існує низка перешкод політичного, інституційного та економічного характеру, які не сприяють покращенню інвестиційного потенціалу регіону. Попри те, що більшість загроз, названих респондентами, не знаходиться в регіональній площині, і тому ці проблеми не можуть бути вирішенні місцевими органами влади, саме на владні інституції міст, районів та областей, за словами опитаних, потрібно покласти виконання першочергових завдань із регулювання інвестиційних процесів та покращення інвестиційного клімату територій.

Переважна більшість опитаних (40 %) відзначила, що першочергову роль в активізації інноваційно-інвестиційних процесів відіграють державні та місцеві органи влади. Водночас, населення регіону висловлює неоднаковий рівень довіри до інституцій (організацій), які функціонують у регіоні. Висловили довіру місцевому самоврядуванню 14 % респондентів, органам місцевої виконавчої влади – 13 % (схвалюють реалізовані заходи та позитивно відгукуються про затверджені в регіоні програми соціально-економічного розвитку). Найбільшу довіру опитані висловили до наукових установ (24 %) та профспілок (17), найменшу – до політичних

партій (1 % респондентів).

Проаналізувавши повноту та ефективність виконання повноважень місцевими органами влади, респонденти дійшли згоди, що місцеві адміністрації та місцеве самоврядування на Поділлі ефективно виконують адміністративні (77 %), економічні (60), соціальні (62), комунікаційні (64) та культурні (58 %) функції, водночас опитані відзначили доволі низький рівень виконання владними інституціями регіону екологічних функцій (16 %).

Владні інституції визначають стратегічні напрями інвестиційно-інноваційного розвитку на рівні кожного з регіонів та країни загалом, створюють інституційне забезпечення для реформ у сфері залучення інвестицій, сприяють розвитку інфраструктури на ринку інвестиційно-інноваційної продукції.

Респонденти показали високий рівень поінформованості щодо наявності в регіоні інноваційно-інвестиційних проектів, які були та можуть бути реалізовані за допомогою чи без допомоги держави. Серед них без допомоги держави впроваджувались: нові технології та техніка на спільних з іноземцями підприємствах, мережа гіпермаркетів “Епіцентр”, мережа магазинів із продукцією від виробника (хліб, цукор, м'ясо, молоко, крупи, особливо гречка, та макарони), нове виробництво напоїв “Оболонь”, реконструкція та впровадження нового обладнання на ВАТ “Подільський цемент”, нові технології виробництва ПЕТ-преформи для пластикових пляшок у ТОВ “Хекро ПЕТ ЛТД”, нове виробництво меблів з цінних порід дерева у ТОВ “Далланс”, нова продукція ЗАТ “Славутський комбінат “Будфарфор”, нова технологія виробництва цвяхів у ТОВ “Нейл”.

За допомогою держави відбуваються такі проекти: добудова 3-го та 4-го блоків Хмельницької АЕС, закупівля та встановлення нового медичного обладнання, закупівля нових сучасних ліків для лікування пандемічного грипу, будівництво нових стадіонів, автобанів та сучасних доріг до “Євро-2012”, розвиток літакобудування, сільськогосподарського машинобудування (комбайні, трактори), туристичного бізнесу, особливо в м. Кам'янці-Подільському. Державний капітал спрямовується, як правило, на реалізацію великомасштабних проектів, які перебувають на контролі держави та становлять особливу цінність для її розвитку. Загалом респондентами відзначено, що реалізація інноваційно-інвестиційних проектів без допомоги держави відбувається, перш за все, у високорентабельні галузі економіки, які характеризуються швидкою окупністю вкладеного капіталу. До соціально орієнтованих сфер економічного життя, де високий рівень інвестиційних потреб, проте низька рентабельність та повільний обіг залучених ресурсів, вкладаються спонсорські кошти та реалізуються інвестиційно-інноваційні проекти за допомогою держави. Активізація інноваційно-інвестиційних процесів у регіоні потребує зваженої політики з боку як державних та місцевих органів влади, так і учасників ринку інвестиційних ресурсів та інноваційної продукції.

При формуванні стратегії інвестиційних переваг міста, району чи області потрібно використовувати такі технології та інструменти, які могли б зацікавити інвестора та забезпечити захист його інтересів на українському ринку капітальних вкладень. Також потребує вирішення проблема підвищення рівня освіченості суб'єктів підприємницької діяльності щодо складання інвестиційних пропозицій, оформлення бізнес-ідей, юридичного супроводу інвестиційних проектів.

Для покращення державного управління інвестиційними процесами в регіоні потрібно: підготувати спільно з експертами, науковцями, представниками органів

державної влади та бізнесу план дій щодо забезпечення сприятливого інвестиційного клімату в межах проголошених пріоритетів соціально-економічного розвитку; розробити регіональні плани підвищення інвестиційної привабливості областей з урахуванням особливостей їхніх поточних рейтингів інвестиційної привабливості, забезпечити державний моніторинг їхнього виконання; поширити реалізацію облдержадміністраціями серед підприємців навчальних програм із підготовки інвестиційних пропозицій, складання інвестиційних бізнес-планів, юридичного супроводу інноваційно-інвестиційних проектів та управління ними; передбачити механізми надання державою послуг щодо підвищення кваліфікації та атестації фахівців у сфері інвестиційної діяльності; розширити спектр заходів конкурентної політики; посилити відповіальність представників органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування за вчинення корупційних та інших дискримінаційних дій щодо інвесторів; поширити практику укладання прозорих угод між інвесторами та владою щодо взаємних зобов'язань у сфері конкурентної поведінки бізнесу та конкурентної політики держави на певних ринках на визначені середньо- і довгостроковий періоди часу; звільнення від оподаткування прибутку, який реінвестується підприємствами в інноваційні технології; формування довгострокової програми державного та змішаного інвестування в розвиток телекомунікаційної, транспортної та енергетичної інфраструктур.

Отже, в сучасних умовах потрібно підвищити ефективність механізмів державного управління процесами внутрішнього та зовнішнього інвестування для підвищення конкурентного потенціалу та забезпечення високого рівня соціально-економічного розвитку країни.

Література:

1. Бізнес-клімат на Поділлі: соціологічні дослідження / М. П. Войнаренко, Т. П. Плішка, Л. А. Рибчинська, М. В. Хоменко ; [англ. пер. С. М. Кустовський, К. О. Захарчук]. – Хмельницький : ХНУ, 2010. – 158 с.
2. Економічна енциклопедія : у 3 т. / [відп. ред. С. В. Мочерний]. – К. : Академія, 2002. – Т. 3. – С. 737.

Надійшла до редакції 21.03.2011 р.